

आर्थिक सजगता संदेश

वित्तीय समावेशन आणि विकास विभाग, मध्यवर्ती कार्यालय



वाचकाला अर्थ-साक्षर बनविण्याच्या प्रामाणिक उद्देशाने वाचन आणि अध्यापन सामग्री म्हणून प्रस्तुत पुस्तक तयार केले आहे. कोणत्याही विशिष्ट वित्तीय उत्पादन वा सेवांच्या बाजूने वाचकाने निर्णय घ्यावा म्हणून त्याच्यावर प्रभाव टाकण्याचा उद्देश यामागे नाही.

स्वामित्व हक्क

मूळ संहितेच्या उल्लेखासहित यातील मजकूर उद्धृत करता येईल.

दुसरी आवृत्ती - नोव्हेंबर 2016

भारतीय रिझर्व्ह बँक द्वारा मुद्रित



भारतीय रिझर्व्ह बँक

भारताची मध्यवर्ती बँक

आर्थिक समावेशन व विकास विभाग

10 वा मजला, शहीद भगतसिंग मार्ग,
फोर्ट, मुंबई- 400 001

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ
संदेश 1- बँक खाते उघडताना सादर करावयाची कागदपत्रे (केवायसी)	2
संदेश 2- अंदाजपत्रक व बचतीचे महत्त्व आणि जबाबदारीने कर्ज काढणे	3
संदेश 3- तुमच्या ठेवी आणि ठेवींच्या खात्यांसंबंधी अधिक माहिती	4
संदेश 4- कर्जाची परतफेड वेळेवर करून आपली पत राखा	5
संदेश 5- डिमांड ड्राफ्ट आणि चेकला करा टाटा आणि इलेक्ट्रॉनिक मार्गांनी पैसे पाठवा	6
संदेश 6- बँक तुमच्या दारात किंवा घराजवळ	7
संदेश 7- आपली तक्रार बँकेत किंवा बँकिंग लोकपालाकडे कशी नोंदवावी	8
संदेश 8- फुकट काहीच मिळत नसते! फसवणुकीला बळी पडू नका.	9
संदेश 9- एटीएमचा विनासायास वापर करण्यासाठी काही गोष्टी ध्यानात ठेवा.	10
सूचना 10- कष्टाने मिळवलेला तुमचा पैसा नोंदणीकृत संस्थांमध्येच गुंतवा.	11
संदेश 11- मिससेलिंग - तुम्ही पैसे ठेवायला बँकेत जाता आणि तुम्हाला न समजलेली अशी विमा योजना खरेदी करून येता	12



संदेश 1

बँक खाते उघडताना सादर करावयाची कागदपत्रे (केवायसी)

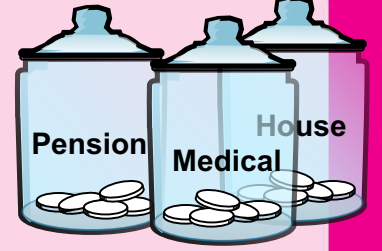
- बँक खाते उघडण्यासाठी **ओळखीचा एक पुरावा** आणि **पत्त्याचा पुरावा** एवढे पुरेसे असते.
- तुमचे आधार कार्ड, ड्रायव्हिंग लायसेन्स, मतदार ओळखपत्र, पारपत्र (पासपोर्ट) किंवा नरेगा कार्ड इत्यादी दस्तावेज ओळखीचा आणि पत्त्याचा असे दोन्ही पुरावे म्हणून ग्राह्य धरले जातात. पॅन कार्ड केवळ ओळखीचा पुरावा देते.
- तुमचा सध्याचा पत्ता हा बँकेला दिलेल्या पत्त्याच्या पुरावानुसार नसला तर नव्या पत्त्यासंबंधी एक साधे निवेदन दिले तरी पुरते.
- ओळखीचा आणि पत्त्याचा पुरावा न देता अगदी अलीकडचा एका फोटो आणि सहीनिशी 'छोटे बचत खाते' उघडता येते. त्यात रू. 50,000/- पर्यंत शिल्लक ठेवता येते आणि दरमहा रू. 10,000/- काढता येतात आणि दर आर्थिक वर्षात एकूण 1 लाख रुपयांपर्यंत जमा ठेवता येते.



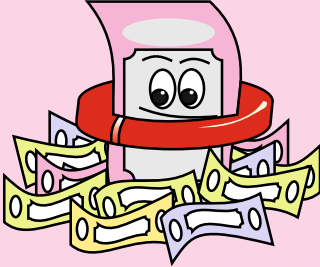
संदेश 2

अंदाजपत्रक व बचतीचे महत्त्व आणि जबाबदारीने कर्ज काढणे

- **अंदाजपत्रक आणि बचत :** अंदाजपत्रक म्हणजे तुमच्या भविष्यातील उत्पन्नाचे व खर्चाचे नियोजन. तुम्ही त्याचा उपयोग खर्च आणि बचत करण्यासंबंधात मार्गदर्शक म्हणून करू शकता. प्रत्येक कुटुंबाने आपले उत्पन्न आणि खर्च यांचे एक अंदाजपत्रक बनवून त्यानुसार काटेकोरपणे वागायला हवे. खर्चापेक्षा उत्पन्न अधिक असेल तर त्या अधिकच्या उत्पन्नाला अतिरिक्त (सरप्लस) उत्पन्न म्हणतात. हे अतिरिक्त उत्पन्न प्रयत्नपूर्वक वाचवून अनपेक्षित प्रसंगी (अपघात, नैसर्गिक आपत्ती, नोकरी गमावणे इ.) ओढवल्यास, आणि आयुष्यातील महत्त्वाच्या प्रसंगी (लग्न, मुलांचे शिक्षण, प्रवास, घरखरेदी, वाहनखरेदी इ.) प्रसंगी उपयोगी पडावे म्हणून गुंतवणे आवश्यक असते. कमावण्याची शक्ती संपल्यानंतर उदा. निवृत्तीनंतर, बचत उपयोगी पडते.



- **बचतीचे महत्त्व :** खर्च करण्यापूर्वी आपल्या उत्पन्नाच्या काही भागाची बचत करावी. पहिली गोष्ट म्हणजे बचत सुरक्षित योजनेत, सुरक्षित संस्थांमध्ये ठेवणे इष्ट. उदा., तुम्ही तुमच्या कष्टाचा पैसा ज्यांच्यावर कोणाचे नियंत्रण नाही अशा असुरक्षित संस्थांमध्ये, धोकादायक / असुरक्षित योजनेत गुंतवलात तर तुमचा सगळाच पैसा बुडण्याचा धोका असतो. म्हणून सुरक्षित संस्थांमध्ये, सुरक्षित योजनेत पैसा ठेवणे आवश्यक होय. दुसरी गोष्ट म्हणजे बचत ही भविष्यातील नियोजित वा आकस्मिकरीत्या करावा लागणारा खर्च भागविण्यासाठी करायची असते. म्हणून गरजेच्या वेळी ज्या संस्थेतून वा योजनेतून ते पैसे काढून घेता येतील अशा योजना / संस्थांमध्ये ते ठेवणे श्रेयस्कर. तिसरी गोष्ट म्हणजे चलनवाढीपासून रक्षण व्हावे म्हणून तुमच्या पैशांवर थोडा परतावादेखील मिळायला हवा.

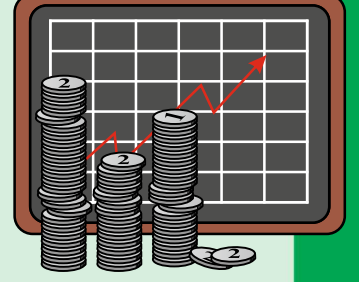


- **कर्ज काढणे :** दैनंदिन खर्चासाठी नव्हे, तर ज्या मालमत्तेतून अधिक मूल्य प्राप्त होणार असेल अशा मालमत्तेसाठीच कर्ज काढावे. उदा. घरखरेदीसाठी गहाणवट, मुलांच्या उच्च शिक्षणासाठी शिक्षण कर्ज ही अशी चांगली कर्जे होत.
- **बँक विरुद्ध सावकार :** सावकारापेक्षा बँक ही केव्हाही चांगली, कारण तिच्यावर भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे नियंत्रण असते. बँकेचे व्यवहार पारदर्शी असतात आणि सावकाराप्रमाणे त्या अक्काच्या सक्का व्याजदर आकारित नसतात. तसेच तिथे तक्रार निवारणाची सुविहित यंत्रणादेखील सक्रिय असते.



संदेश 3

तुमच्या ठेवी आणि ठेवींच्या खात्यांसंबंधी अधिक माहिती जाणुन घ्या



- तुमच्या बँक बचत खात्यात पैसे पडून राहू देऊ नका. त्यांच्यावर चांगला परतावा मिळत नाही. जेव्हा तुम्हाला एकरकमी पैसे मळतील तेव्हा त्या मुदत ठेवीत गुंतवा आणि नियमित बचत करायची असेल तेव्हा आवर्ती ठेव खाते उघडा.
- तुमची बँक खाती आणि बँकेच्या लॉकरमधील मौल्यवान वस्तू यांच्यासाठी तुमचा विश्वास असेल अशा व्यक्तीला नामनिर्देशित करा. ते तुमच्या जवळच्या व्यक्ती व व प्रियजनांच्या हिताचे असते. बँक खाते उघडतानाच नामनिर्देशनाचा फार्म भरा. नामनिर्देशन केले असता आपल्या पश्चात कुटुंबीयांना कमी वेळात, कमी कष्टात त्या पैशांवर हक्क प्रस्थापित करणे शक्य होते. **'किंवा अनुवर्ती' (आयदर आर सव्हायव्हर), पूर्ववर्ती किंवा अनुवर्ती (फॉर्मर आर सव्हायव्हर), संयुक्त खाते (जॉइंट काऊंट)** हे काही महत्त्वाचे पर्याय बँकेत उपलब्ध असतात. ते काळजीपूर्वक निवडावेत.
- गरज पडली असता मुदत ठेवीतील पैसे मुदत पूर्ण होण्यापूर्वीच काढायचे झाल्यास ते खाते उघडतानाच या सुविधेची निवड आपण केलेली आहे का याची खात्री करून घ्यावी लागते.



- निवृत्ती-वेतन मिळविण्यासाठी निवृत्ती-वेतनधारक आपल्या बचत खात्याचा वापर करू शकतात. आपल्या पती/ पत्नीबरोबर संयुक्त खाते उघडणे, तसेच नामनिर्देशन करणे किंवा खाते चालवण्यासाठी **'किंवा अनुवर्ती' (आयदर आर सव्हायव्हर), पूर्ववर्ती किंवा अनुवर्ती (फॉर्मर आर सव्हायव्हर)** सूचना देऊन ठेवणे श्रेयस्कर. गरज पडल्यास तुम्ही तुमचे निवृत्ती-वेतन खाते दुसऱ्या शाखेकडे किंवा दुसऱ्या बँकेकडे हस्तांतरित करू शकता.

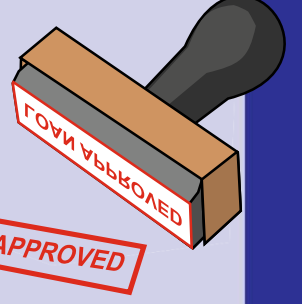
- दर वर्षी नोव्हेंबर महिन्यात **हयातीचे प्रमाणपत्र** तुमच्या बँकेच्या शाखेकडे सुपूर्द करायला विसरू नका. प्रत्यक्ष जाऊन हयातीचे प्रमाणपत्र सादर करण्याऐवजी आता तुम्ही 'जीवन प्रमाण' हे हयातीचे डिजिटल प्रमाणपत्र सादर करू शकता. त्यात तुमच्या आधार कार्डच्या आधारे तुमची बायोमेट्रिक ओळख वापरलेली असते. त्यासाठी तुम्हाला www.jeevanpramaan.gov.in या संकेतस्थळाला भेट देता येईल व तुमच्या भ्रमणध्वनी क्रमांकाच्या साह्याने तुमचे हयातीचे प्रमाणपत्र बँकेला पाठवता येईल.



संदेश 4

कर्जाची परतफेड वेळेवर करून आपली पत राखा

- नीट विचारपूर्वक कर्ज काढा आणि कर्जाची परतफेड करणे आपल्या आवाक्यात आहे ना याची खात्री करून घ्या.
- परतफेडीचा कोणताही हप्ता देणे राहून जाणार नाही, याची काळजी घ्या.
- पुढचे कर्ज देताना बँक नेहमीच तुमची पत किती आहे आणि तुम्ही कर्ज वेळेवर फेडता की नाही, हे तपासून पाहात असते.
- कर्जाचा हप्ता भरण्यास अथवा परतफेड करण्यास विलंब केल्याने तुमच्या कर्ज मानकनावर विपरित परिणाम होतो. विलंब होणार असेल तर बँकेला तसे कळवा.
- कर्ज विलंबाने न फेडता लवकरात लवकर फेडावे, म्हणजे बँकेत वेळेत कर्ज फेडणारे म्हणून तुमची पत निर्माण होते आणि त्यामुळे भविष्यात व्यक्तिगत गरजांसाठी किंवा व्यवसायासाठी अधिक कर्ज घेणे सुकर होते.
- आजवरची तुमची पत किती आहे त्यावर, तसेच संबंधित इतर गोष्टींमुळे तुमची पत (क्रेडिट स्कोअर) वाढते. जेवढी पत अधिक तेवढे अधिक तुम्ही कर्ज देण्यासाठी योग्य आणि जबाबदार कर्जदार ठरता.



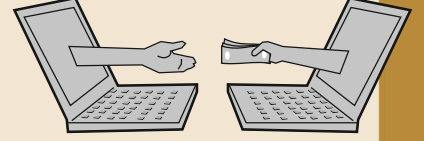
संदेश 5

डिमांड ड्राफ्ट आणि चेकला करा टाटा आणि इलेक्ट्रॉनिक मार्गांनी पैसे पाठवा.

➤ एनईएफटी

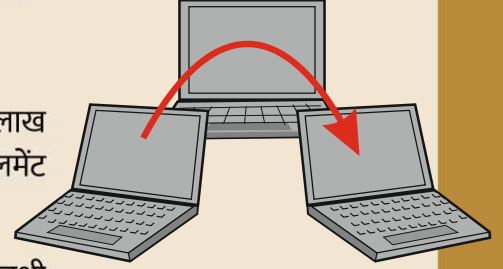
काही तासातच देशात कुठेही आणि कुणालाही पैसे पाठवा.

एनईएफटी सेवा आठवड्यातील कामाच्या सर्व दिवशी (कामाच्या शनिवारसहित) सकाळी 8 ते संध्याकाळी 7 पर्यंत उपलब्ध असते.



➤ आरटीजीएस

तुम्हाला पैसे तत्काळ पोहोचायला हवे असतील आणि रक्कम 2 लाख रुपयांहून अधिक असेल तर ती तुम्ही रिअल टाइम ग्रास सेटलमेंट (आरटीजीएस) सेवेद्वारे पाठवू शकता.



ग्राहकांसाठी आरटीजीएस सेवा आठवड्यातील कामाच्या सर्व दिवशी (कामाच्या शनिवारसहित) सकाळी 8 ते संध्याकाळी 4.30 पर्यंत उपलब्ध असते.

➤ आयएमपीएस

तत्काळ पैसे पाठवण्यासाठी इमीजिएट पेमेंट सर्व्हिस (आयएमपीएस) सेवेचा वापर करा. या सेवेद्वारे बँक हालीडेज आणि रविवारसहित आठवड्यातील सर्व दिवस 24 तास पैसे पाठवता येतात.

एनईएफटी, आरटीजीएस आणि आयएमपीएस या सेवा बँकेच्या शाखेत किंवा तुमच्या बँकेने पुरवलेल्या इंटरनेट बँकिंग, मोबाइल बँकिंग इत्यादी ऑनलाइन मार्गांनी मिळविता येतात.

➤ युपीआय (युनिफाइड पेमेंट इंटरफेस)

लाभार्थीचा बँक खाते क्रमांक, आयएफएससी, एटीएम/डेबिट कार्ड क्रमांक वगैरे तपशील न पुरवताही व्हर्चुअल पेमेंट अड्रेस (व्हीपीए) चा वापर करून पैसे पाठवण्याचा व मिळवण्याचा युपीआय हा एक वेगवान आणि सोपा मार्ग होय.

या मार्गाने तुम्ही बँक हालीडेज आणि रविवारसहित आठवड्यातील सर्व दिवस 24 तास पैसे पाठवू शकता.

जे व्यापारी युपीआय हा पर्याय वापरतात त्यांना तुम्ही युपीआयद्वारे पैसे देऊ शकता.

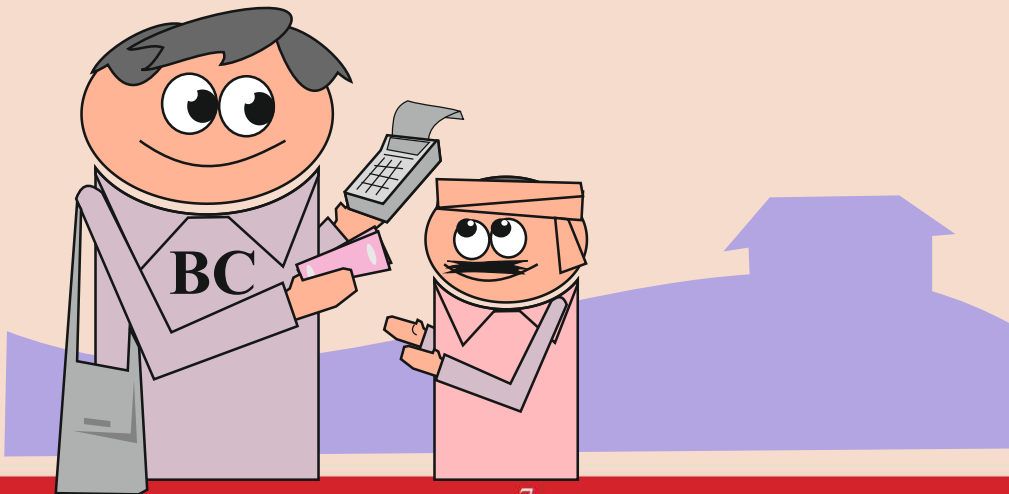
याचा वापर करण्यासाठी तुम्हाला तुमच्या स्मार्टफोनवर युपीआय अप्लीकेशन डाऊनलोड करावे लागते.



संदेश 6

बँक तुमच्या दारात किंवा घराजवळ

- बँक-व्यवहारासाठी तुम्हाला बँकेत जाण्याची गरज नाही. तुमच्या बँकेने या कामासाठी बीसी (बिझिनेस कारस्पॉण्डण्ट) म्हणजेच व्यवसाय प्रतिनिधीची नियुक्ती केलेली असते. बँकेच्या सर्वात जवळच्या शाखेत जाऊन तुम्ही तुमच्या भागात उपलब्ध असलेल्या बीसीविषयी चौकशी करू शकता. तुमच्या भागात उपलब्ध असलेल्या बीसीविषयीची माहिती तुम्ही <http://pmjdy.gov.in/g-i-s.aspx> या पीएमजेडीवाय संकेतस्थळाला भेट देऊनही मिळवू शकता.
- बिगरसरकारी संस्था, स्वयं सहायता गट, नागरी सामाजिक संस्था (सिव्हिल सोसायटी आर्गनायझेशन), पोस्ट ऑफिसेस, प्राथमिक कृषी पत-संस्था, सूक्ष्म वित्त संस्था, ठेवी न स्विकारणा-या बिगर वित्तीय कंपन्या, पेमेंट बँका इत्यादींसहित व्यक्ती व संस्थांना बँका बीसी म्हणून नियुक्त करतात.
- बीसी लॅपटाप किंवा हाती वागवायचे एखादे उपकरण किंवा मोबाइल फोनचा वापर करून बँकेशी तुमचा संपर्क स्थापित करून देतो.
- काही शंका असल्यास बँकेशी संपर्क करून बीसीचे नाव व तपशील यांची खात्री करून घ्या.
- बीसीच्या माध्यमातून तुम्ही बँक खाते उघडू शकता, तुमच्या खात्यात पैसे जमा करू शकता आणि काढू शकता, कर्जासाठी अर्ज करू शकता, सूक्ष्म विमा पॉलिसी घेऊ शकता, तुमच्या खात्यात किंवा खात्यातून पैसे पाठवू शकता.
- बीसीच्या सेवेविषयी समाधानी नसाल तर बँकेकडे तक्रार नोंदवू शकता.



संदेश 7

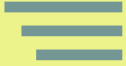
आपली तक्रार बँकेत किंवा बँकींग लोकपालाकडे कशी नोंदवावी



- बँकेच्या शाखेतील तक्रार नोंदवहीत आपली तक्रार नोंदवावी. तक्रार नोंदवही उपलब्ध नसेल तर ती मागून घ्यावी किंवा ऑनलाइन तक्रार नोंदवावी.
- तक्रार निवारणासाठी ज्या अधिका-यांशी संपर्क साधायचा असतो त्यांची नावे शाखेत बोर्डावर लावलेली नसतील तर विचारून घ्यावीत. तक्रार निवारणासाठी बँकेत नोडल ऑफिसर असतो.
- तुमच्या तक्रारीचे निवारण ठरावीक कालावधीत झालेच पाहिजे, तसे ते न झाल्यास बँकेला त्याचे स्पष्टीकरण द्यावे लागते.
- एक महिन्याच्या आत तुमच्या बँकेने तुमची तक्रार दूर केली नाही तर रिझर्व्ह बँकेच्या बँकींग लोकपालाशी संपर्क करावा. रिझर्व्ह बँकेची लोकपाल योजना विनाविलंब आणि विनाशुल्क तुमच्या तक्रारीचे निवारण करते.



Complaint



- बँकींग लोकपाल हे भारतभरात पंधरा ठिकाणी रिझर्व्ह बँकेने नेमलेले अधिकारी होत. बँकींग लोकपाल हे बँकींग सेवेतील अनेकविध कमतरता भरून काढण्याचे काम करतात.
- एका साध्या कागदावर आपली तक्रार लिहा, ऑनलाइन तक्रार नोंदवा किंवा ईमेल पाठवा. तुम्ही तुमची तक्रार <https://bankingombudsman.rbi.org.in> वर नोंदवू शकता.

भारतीय रिझर्व्ह बँक
Reserve Bank of India
India's Central Bank

Banking Ombudsman Complaint Tracking Software

Welcome

Online Complaint Form

Read and upload your complaint after filling the Complaint Form, which should be only PDF or doc.

Complaint Form
Annexure 'A'
FORM OF COMPLAINT (TO BE LOGGED) WITH THE BANKING OMBUDSMAN
(FOR OFFICE USE ONLY)

Complaint to: _____

Date: _____

Upload Files

* is a mandatory field

To
The Banking Ombudsman
Reserve Bank of India

Select BO office: _____

(Fields marked with an asterisk (*) are mandatory)



संदेश 8

फुकट काहीच मिळत नसते! फसवणुकीला बळी पडू नका.

- रिझर्व्ह बँक, रिझर्व्ह बँक गव्हर्नर किंवा तुमच्या स्वतःच्या बँकेसहित इतर कोणत्याही बँकेकडून तुम्हाला पैसे मिळणार असल्याचे आश्वासन देणा-या ई मेल, एसएमएस किंवा फोनवर विश्वास ठेवू नका.
- नकली ई मेल, लॉटरीची आश्वासने, रिझर्व्ह बँकेच्या नावाने किंवा इतर कोणत्याही बँकेच्या वा सरकारी संस्थेच्या नावाने देशातून वा परदेशातून स्वस्तात निधी उपलब्ध होईल अशा आश्वासनांना बळी पडू नका.
- कोणत्याही प्रकारच्या परिचित वा अपरिचित संस्थांकडून मोठ्या रकमा मिळणार आहेत या सबबीवर कुणालाही सुरुवातीची ठेव म्हणून, कमिशन म्हणून, किंवा हस्तांतरण शुल्क म्हणून पैसे देऊ नका. तुमची फसवणूक होऊ शकते.



~~SMSES
Phone Calls
Bank Accounts
CVV
ATM PIN
OTP~~

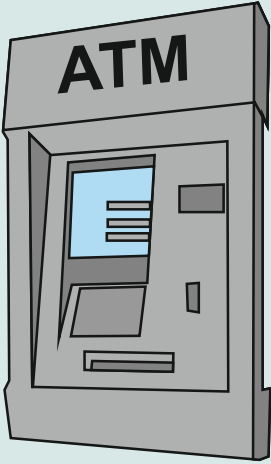
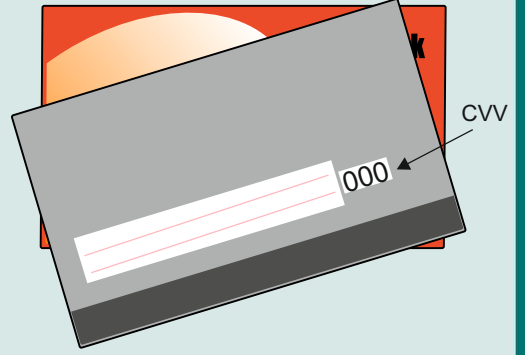
- रिझर्व्ह बँक कुणाही व्यक्तीचे बचत खाते /चालू खाते/ मुदत ठेव खाते उघडून देत नाही, क्रेडिट / डेबिट कार्ड देत नाही की कुणाही व्यक्तीबरोबर कोणताही व्यवहार करत नाही.
- रिझर्व्ह बँक/बँका ई मेल/ एसएमएस वा फोनद्वारे तुमचा बँक खाते क्रमांक, क्रेडिट/ डेबिट कार्डाचे तपशील विचारीत नाहीत. कुणालाही अशी माहिती देऊ नका.
- कुणालाही आपल्या बँक खात्याचे तपशील, इंटरनेट बँकिंग युजर आयडी, पासवर्ड, क्रेडिट/ डेबिट कार्ड क्रमांक, सीव्हीव्ही, एटीएम पीआयएन किंवा ओटीपी कळू देऊ नका.
- तुम्हाला लॉटरी लागल्याचे, देशातून किंवा परदेशीतून तुम्हाला स्वस्तात मोठे निधी उपलब्ध होणार असल्याचे कुणी कळवल्यास स्थानिक पोलिसांकडे किंवा सायबर गुन्हे शाखेकडे तक्रार नोंदवा.



संदेश 9

एटीएमचा विनासायास वापर करण्यासाठी खालील गोष्टी ध्यानात ठेवा.

- तुमच्या एटीएमद्वारे तुम्ही बँकेतून पैसे काढू शकता, पाठवू शकता, खात्यात शिल्लक किती आहे ते पाहू शकता, मोबाइल बँकिंगसाठी नोंदणी करू शकता, बिले चुकती करू शकता, तुमच्या बँक खात्याशी तुमचा आधार क्रमांक जोडून घेऊ शकता.
- आपल्या एटीएम कार्डाचे तपशील, पिन (पीआयएन) कुणालाही देऊ नका. आपले कार्ड एटीएममध्ये सोडून जाऊ नका.
- पिन टाइप करताना किंवा कार्ड स्वाइप करताना आजूबाजूला कॅमेरा किंवा तत्सम उपकरणे नाहीत याची खात्री करून घ्या. शक्यतो कीपॅडवर एक हाताचा आडोसा करून दुस-या हाताने कीपॅडवर टाइप करा. एटीएममध्ये पिन टाइप करताना कुणालाही तो पाहू देऊ नका.
- एटीएममधून नोटा बाहेर आल्या की त्या मोजून आणि नीट तपासून घ्यायला विसरू नका.



- ज्या बँकेने एटीएम कार्ड दिले असेल त्या बँकेला आपला फोन नंबर द्या म्हणजे बँक एटीएमवरील व्यवहाराविषयी सतत माहिती देऊन सावध करीत राहील.
- कार्ड हरवले, चोरीस गेले किंवा त्याचा गैरवापर झाल्याचा संशय आल्यास तत्काळ बँकेशी संपर्क साधून कार्ड 'ब्लॉक' करा- कार्डावरचे व्यवहार रोखा.
- एटीएमसंबंधी एखादी तक्रार असल्यास कार्ड देणा-या बँकेला लिहा. लेखी तक्रार मिळाल्यावर सात दिवसांच्या आत बँकेला तक्रार दूर करावी लागते, तसे न केल्यास बँकेला दिवसाला रुपये 100/- प्रमाणे नुकसानभरपाई द्यावी लागते. (व्यवहार झाल्यापासून 30 दिवसांच्या आत तक्रार करण्यात आली असेल तर.)
- आपल्या एटीएम कार्डाचा पिन नियमितपणे बदलत राहा.
- कार्डाचा वापर करण्यापूर्वी एटीएम कक्षात किंवा मशीनमध्ये काही संशयास्पद हालचाल किंवा वस्तू तर नाही ना याची खात्री करून घ्या.



संदेश 10

कष्टाने मिळवलेला तुमचा पैसा नोंदणीकृत संस्थांमध्येच गुंतवा

- रिझर्व्ह बँक, सेबी, आयआरडीए, पीएफआरडीए किंवा राज्य सरकारकडे नोंदणीकृत संस्थांमध्येच आपला कष्टाने मिळवलेला पैसा ठेवून किंवा गुंतवून तो सुरक्षित राखा. अशा नोंदणीकृत संस्थांची यादी मिळवण्यासाठी www.sachet.rbi.org.in या संकेतस्थळाला भेट द्या.
- अल्पावधीत अधिक किंवा खात्रीपूर्वक परताव्याचे आश्वासन देणा-या योजनांच्या आग्रहाला बळी पडू नका. अशा योजना फसव्या असू शकतात आणि तुमचा कष्टाने मिळवलेला पैसा गोळा करून योजनेचे प्रवर्तक गायबही होऊ शकतात.
- व्यापारी बँकपेक्षा कमी व्याजदराने कर्ज देऊ करणा-या संस्था प्रक्रिया शुल्क वसूल करून गायब होऊ शकतात.
- एखाद्या संस्थेने एखाद्या योजनेअंतर्गत गोळा केलेले पैसे वा ठेवी परत केल्या नसल्याची माहिती किंवा तक्रार असल्यास www.sachet.rbi.org.in या संकेतस्थळाला भेट द्या.



INVESTOR AWARENESS 3

Depositing your Hard Earned Money? Check Twice!

Before investing in a Non-Banking Financial Company (NBFC), always check twice:
① Is the NBFC registered with RBI?
② Is the registered NBFC authorized to accept deposits?
Only a few NBFCs are authorized by RBI to accept deposits. Check the list at www.rbi.org.in/permittednbfc
Deposits placed with NBFCs are neither insured nor guaranteed by Reserve Bank of India, Government of India.
For more information, please visit www.rbi.org.in/infoblog

Issued in public interest.

 भारतीय रिजर्व बँक
RESERVE BANK OF INDIA
www.rbi.org.in

AAPKA SAHI FAISLA, SURAKSHIT RAKHE AAPKA PAISA.



संदेश 11

मिससेलिंग - तुम्ही पैसे ठेवायला बँकेत जाता आणि तुम्हाला न समजलेली अशी विमा योजना खरेदी करून येता

- तुम्ही बँकेत मुदत ठेवीसंबंधात चौकशी करायला गेलात आणि बँकेने त्याऐवजी तुम्हाला विमा पॉलिसी देऊ केली असे कधी झाले आहे का?
- गरज असेल तरच विमा पॉलिसी घ्या. तुम्हाला ती नको असेल तर बँक तुम्हाला ती घ्यायला भाग पाडू शकत नाही, हे लक्षात असू द्या.
- कोणत्याही फार्मवर सही करण्यापूर्वी थोडा वेळ खर्च करून तो नीट वाचून घ्या.
- तुम्ही मागितलेले नसताना बँक जर तुम्हाला एखादे वित्तीय उत्पादन विकू पाहात असेल तर ते खरोखरीच आपल्या उपयोगाचे असल्याची खात्री झाल्याशिवाय ते खरेदी करू नका.
- बँकेने आपल्याला नको असलेले उत्पादन विकले असे वाटत असेल तर तक्रार नोंदवायला कचरू नका.

